

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 17. oktobra 1877.

Obseg: Delitev državnih premij za govejo živino v Novomestu 11. oktobra t. l. — Razstava goveje živine, kónj, ovác in prešičev v Celovcu. — Tri glavna vodila, kako naj gospodar ravna s hlevskim gnojem. (Konec.) — Za hišne potrebe kaj. — Letni zbor Kranjsko-primorskega gozdarskega društva. — „Vdovsko učiteljsko društvo“ — „slovensko učiteljsko društvo“ in pa „narodna šola na Kranjskem“. — Odgoja po módi. (Dalje.) — Angora. (Dal.) — Nova predrznost Magjarov. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Delitev državnih premij za govejo živino v Novomestu 11. oktobra t. l.

Po premiranji konj 10. dne t. m. je drugi dan, to je, 11. oktobra bila delitev državnih premij za govejo živino.

Prostor na dvorišči tukajšnje kosarne, ki ga je c. kr. poveljnik lovcev prijazno razstavni komisiji prepustil, je bil lepo vredjen v 4 vrste in z ograjami obdan, na katere je razposavljena živina bila privezana. V sredi pred ograjami je bil s smreĉjem okinĉan paviljon postavljen in priprosto sicer, pa okusno in namenu popolnem primerno bilo je gledališĉe napravljeno.

Že zgodaj v jutro je vrela od daleĉ živina skupaj, celó ĉez Gorijance in od meje Hrvaške došlo je je mnogo. Hipoma je bilo vse polno živine s svojimi lastniki okoli pisarne, kjer je razstavna komisija vpisavala pripeljano živino. Ob 10. uri pa je že stalo vsako živinĉe na mestu njemu odloĉenem.

Pripeljelo se je v vsem skupaj 150 goved.

Dotiĉne državne premije pa so bile tako-le razdeljene:

A. Med govedi izvirnega rodú in ĉiste krvi: prvo premijo za junce odloĉeno je dobil junec viteza Langerja, drugo junec g. Vinc. Smole, tretjo pa g. Fr. Fabijana, — prvo premijo kravam odloĉeno je dobila krava viteza Zavinšeka, drugo krava g. Jurija Miklavĉiča, tretjo krava Mih. Perašiča, ĉetrto pa krava g. Jan. Ribĉeka; — med telicami je prvo premijo dobila telica barona Wampolta, drugo telica g. Fr. Kastelica, tretjo telica gospé Gresselnove, ĉetrto telica g. Štef. Bašiča.

B. Med lepimi govedi mešane krvi so premije za junce po vrsti tako-le dobili sledeĉi gospodje: 1. Jožef ĉeh, 2. Jan. Jakliĉ, 3. grajšĉina Raka, 4. Andr. Lebštic, 5. Jan. Kump, — za krave: 1. Jož. Markuš, 2. France Kastelic, 3. Jož. Smrekar, 4. Katarina Ogulin, 5. Anton Žepiĉ, — za telice pa 1. France Šolariĉ, 2. Jakob Gruden, 3. Matija Sila, 4. Jan. Murgel, 5. Jan. Kašovec.

V sodnji komisiji, ki je ogledovala živino in premije doloĉevala, so bili vsled dotiĉnega normativa sledeĉi gospodje: okrajni glavar g. Ekel, grof Margheri,

gosp. Karol Rudež, deželni živinozdravnik dr. Schindler, odbornik druŹbe kmetijske gosp. Fr. Schollmayr, baron Wampolt in pa okrajni živinozdravnik A. Wirgler.

Ĉe se po vsem tem vpraša: kakošen vtisek sploh je na izvedenega živinorejca naredila ta razstava? ne smemo skrivati resnice, da — izvzemši precejšnjega števila lepe živine ĉiste krvi — je bilo videti pa tudi toliko grde mešanice, da se Źalibog mora reĉi, da veĉina naših gospodarjev ne pozná še glavnih naĉel umne živinoreje, ki prepoveduje, kakor riĉet mešati živinsko blagó. Takim živinorejcem se še — to smo tu na svoja ušesa slišali — celó lepa zdi krava, ki ima glavo in sprednji del Muriškega, zadnji konec Belanskega plemena, v sredi pa je Marijadvorka! S pohvalo pa moramo omeniti goveda naših Belih Kranjcev, ki so iz Metliškega in Ćrnomaljskega okraja mnogo ĉednega blagá pripeljali, bolj majhne sicer postave, al umno mešano z Belansko krvjó, ki je po državni subvenciji prišla v te kraje. Zato so dobili tudi mnogo premij. Da pa ne odtegnemo hvale, komur hvala gré, radi priznavamo, da veliko zaslugo o tem ima vitez Zavinšek, ki že več let na svojem posestvu drŹi junce Belanskega rodú, po katerih se plodí dobro mešano pleme.

Kakor se iz kratkega tega popisa vidi, je bila udeleŹba pri tej prvi okrajni razstavi Kranjski precej obilna in ne bode brez koristi za pogón živinorejskega napredka. Vsa naprava bila je pa tudi lepo vredjena, o ĉemur najveĉ hvale gré gosp. Antonu Ogulinu, podpredsedniku Novomeške kmetijske podruŹnice. —

Med navedeno razstavo je druŹba kmetijska po draŹbi prodala po odborniku g. JoŹ. Frid. Seunigu iz državne subvencije od njega in g. Franc Schollmayr-a nakupljenih 5 juncev, brejo kravo in 4 breje telice Marijadvorsko-Lavantinskega rodú, — 3 junce in 6 telic pa Muriškega plemena. Kmetje niso kaj veliko segli po njih, veĉidel so jih pokupili veliki posestniki.

— x —

Razstava goveje živine, kónj, ovác in prešičev v Celovcu.

III.

Tudi v konjereji je Koroška deŹela lep korak napredka storila. Po mnogih dolinah nahaja se veliko kislega sená, zarad katerega redé konje, ki tako krmo,

katere bi se goveda nerada poprijela, dobro sporabijo. Na planinskih pašnikih dobijo posebno mladi konji obilo dobre hrane in pri tem se vadijo v prostem letaje in skakaje telesne gibčnosti, ki je ena glavnih lastnosti dobrega konja.

Dandanes se izreja dvojno konjsko pleme, in sicer Noriško in neko težko pleme iz kobilarij (Gestütschlag).

Noriški konj Koroški je navadno bolj lahek in hitreji od Pincgavskega in kaj spreten za težko vožnjo kakor tudi za poljedelstvo, oranje itd. Za hribovske kraje pač ni boljšega konja od Noriškega, ki, že v mladosti odgojen v mrzlih planinah, je jako trdne postave, čvrst. Noriški konj hitro doraste in dozori, zato se že 2 leti stari konji morejo brez škode vpregati, 3 leta stare kobile pa ubrejiti. Najboljši Noriški konji se nahajajo v Dravski, Labodski in tudi v Belanski dolini. Ker so ti konji jako utrjenega života in čvrstega zdravja, zato so jako čislani in imajo kupca dovolj; zato se pa sedaj tudi to pleme najrajše redi po vseh Koroških dolinah, kjer so sploh krajne razmere primerne za konje-rejo. Koliko Nemci, posebno Bavarci cenijo to pleme, nam kaže pač to, da se vsako jesen na stotine mladih žebet pokupi in na Bavarsko odpelje, in da se plačujejo mlada 1—2letna žebeta po 150 do 300 gold. Triletni lepi žrebci se pogostoma prodajajo vladi za 1200 in še več gold., dobre kobile pa se ne dobé spod 400 gold. Niso li to lepi denarci? — Največi trg za konje Noriškega plemena je na zgornjem Koroškem v Požarnici (Pussarnitz) v pondeljek po cvetni nedelji in na sv. Mihela dan.

Drugo tako imenovano kobilarijsko pleme se odgojuje v Celovški okolici, v Velikovcu, Rožni dolini. To pleme se je odgojilo iz nekdanjega domačega plemena Noriške krvi, katero se je požlahnilo z žrebci Španjskega in Angleškega plemena. Ti konji so krepki, 15¹/₂ do 16 pesti visoki in kaj lepi ter spretni za kočije. Največi trg za to konjsko pleme je v Št. Vidu na sv. Mihela dan.

Tudi v reji ovác Koroška dežela ni zaostala; ona slovi že po svojih Trbiških in Jezerskih ovcah, katere se tudi za požlahnjevanje ovác na Kranjskem rabijo. Posebno Jezerska ovca je sloveča zaradi svoje velikosti in ker se rada opita; nog je visokih, vratú dolgega, glavo ima primeroma veliko, težko z visečimi ušesi. Vsakako je to pleme izvirek iz Bergamaške ovce (Bergamo na Laškem). Tej sorodna in blizo enaka je Ukviška ovca, ki je kaj rodovitna ter v letu navadno dvakrat mlade ima; tudi je kaj čvrsta in utrjena ter za vsako še tako mrzlo pokrajino sposobna. Družba kmetijska Kranjska posebno rada Ukviško pleme nakupuje ter ga razdeluje s pridom po deželi.*

Razstavili so najlepše ovce: Edvard Pichler v gornjem Dravbergu (Oberdrauburg), Ivan Rud v Mlinški vasi (Mühldorf) in Peter Stuler na Jezeru (Seeland).

Razstavljeni prešiči pa so me zopet vtrdili v svojem prepričanju, da čista kri Angleškega svinjskega plemena ni prava za naše razmere, ampak mešana na kri naših domačih svinj z Angleškimi mrjasci. Angleško svinjsko, posebno Sufolško pleme je jako občutljivo in razvajeno, — bolj utrjeno je Berkshirsko pleme — in naši mrzli kraji, kjer se prešiči res še prav v „svinjskih hlevih“ redé, pač niso priležni za preobčutljivega Angleškega Sufolkca.

Tudi mlekarški izdelki bili so čedni in za ogled mikavni, posebno surovo maslo (puter). Pozabiti

pa tudi ne smem razstavljenih suknenih izdelkov, ki so bili napravljeni iz domače volne. Blagó je bilo lepo in trdno, in kakor želim, da bi moja draga domovina Kranjska se ravnala po zgledu sosednih Koroških živinorejcev ter če tudi še le v 10 letih, pa vendar takrat tako znamenito in častitljivo razstavo živine Kranjske napravila, tako bi tudi želel, da bi moji rojaki po kmetih ohranili še staro šego in napravljali si pozimi na domačih sukno-tkalnih strojih domačo robo za obleko, katéra jih bo malo stala, pa dobro grela ter dolgo trpela, ne pa kakor žalibog sedaj navadno rabljena štacunska roba, na videz fina roba, ki pa nič ne trpi, veliko pa stane. Ali ne bi bilo nekoliko tudi v tem iskati vzrokov, zakaj da zmirom težje izhaja naš kmečki stan? S tem, da naši kmetje čedalje bolj dajejo slovó lepi stari svoji noši, nakopali so si na glavo tudi marsikaj potrebščin, za katere stari naši očetje niso še vedeli. Ni tedaj s tem vse opravljeno, da mrmrajo o slabih časih, ampak treba tudi premišljevat, od kodi težnje in kako jim v okom priti? Naj mi ne vzemó v zlo dragi moji rojaki teh opazek, al stvar je velike pomenljivosti in vredna, da se včasih kaka besedica spregovori, predno popolnoma zgine naša stara častitljiva obleka iz dežele. Fr. P...è.

Tri glavna vodila, kako naj gospodar ravná s hlevskim gnojem.

(Konec.)

Po vsem tem imamo sedaj prevdariti, kako ravnati z gnojem v hlevu in kako na gnojnišči, in ali je bolje, v hlevu ga pušati dolgo ali ga kmalu prenašati na gnojnišče.

Oboje ima svoje dobro, pa oboje tudi svoje slabo.

Navada je, da se v ovčjih hlevih gnoj dalje časa pušča, tajiti pa se ne more, da je tudi dobro goveji gnoj dalje pustiti v hlevih, če so ti za to pripravi, namreč da so hlevi prostorni in visoki, v katerih se goveda sem ter tje sprehajati morejo; se ve da taki hlevi morajo pa tudi korita in jasli tako narejene imeti, da se po visokosti gnojnega kupa dajo više ali niže postaviti.

Da je dobro gnoj puščati dalje časa v hlevu, zato govorijo sledeči dobički: gnoj se enakomerno premeša, se scavnice bolj navzame in se bolje razkroji; vre in gujije pa bolj počasi zato, ker živina gnoj trdo potepá; zato razkrojeni deli ne morejo iz gnoja tako lahko ubežati, ker je površina močno stlačena; tudi je gnoj v hlevu obvarovan, da ga solnce ne pripeka in dež ne spira; večji kupi gnoja v hlevu tudi večjo gorkoto delajo; stroški so manjši, če se gnoj bolj poredkoma iz hleva na gnojnišče vozi.

To so pač razlogi, kateri zagovarjajo puščanje gnoja v hlevu. Če ima gospodar obilo stelje, se hlev more imenovati najbolje gnojnišče.

Napaka nakopičevanja gnoja v hlevu je pa gotovo ta, da je zrak v takem hlevu slab zavoljo amonijaka in ogeljne kisline, katéra puhtita iz gnoja, kedar vre.

Škoda slabega in zdravju nevarnega zraka se pa dá s tem odvrniti, če se hlev tako napravi, da se dobro prezračiti dá, ali pa potrese s stvarmi, ki zadržujejo lahko ubežni ogeljno-kisli amonijak v gnoju.

Tako ravnanje z gnojem se posebno priporoča v konjskih in ovčjih hlevih. Doseže se pa to, če se gnoj potrese z ilovico, peskom, drobno šoto, gipsom itd.

Če zdaj vse to prevdarimo, kar smo o daljšem puščanju gnoja v hlevih rekli, pridemo do tega, da le takrat se more to priporočati, če 1) je hlev prostoren in tako narejen, da se žleb in jasli dado po večem kupu

*) Preč. gosp. župnik Skarbina v Ukvicah kaj vljudno podpira družbo kmetijsko o tem nakupovanju. Vred.